

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемам запровадження компетентісного підходу в українській освіті. Значна увага приділяється з'ясуванню умов та шляхів реалізації цього підходу в навчальному процесі.

Ключові слова: компетентісно орієнтована освіта, ключові компетентності, освітні компетенції.

Пріоритети сучасної освіти потребують переорієнтації її змісту на реалізацію запитів інформаційного суспільства. Одним із шляхів реалізації цієї проблеми є використання компетентісного підходу в навчально-виховному процесі. Так, у Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) серед основних завдань визначено: формування в учнів умінь і бажання вчитися, виховання потреби і здатності до навчання протягом усього життя, вироблення вмінь практично і творчо застосовувати здобуті знання; становлення в дітей загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентності; забезпечення життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентності учнів [4].

Ідеї модернізації освіти на компетентісній основі активно обговорюються й розробляються такими науковцями: Н. Бібік, В. Болотовим, І. Зимньою, С. Кульневичем, О. Лебедєвим, О. Овчарук, О. Пінським, О. Пометун, О. Савченко, В. Серіковим, І. Фрумїним, В. Шадріковим, С. Шишовим, А. Хуторським, Б. Ельконїним та ін.

Доцільність і необхідність впровадження в систему освіти компетентісного підходу є предметом активних дискусій у наукових колах. На користь запровадження цього підходу прогресивно налаштовані вчені висувають такі аргументи: практично у всіх розвинутих країнах світу в останні десятиліття відбулася переорієнтація змісту освіти на засвоєння ключових компетентностей (І.Зимня); компетентісний підхід дає відповіді на запити виробничої сфери сьогодення (Т.Ковальова); компетентність є радикальним засобом модернізації змісту освіти у відповідь на соціально-економічну реальність, що змінюється (І.Фрумїн, Б.Ельконїн); компетентісний підхід є узагальненою умовою здатності людини ефективно діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій, компетентність характеризується можливістю переносу здатності в умови, відмінні від тих, у яких ця компетентність виникла (В.Болотов, В.Башев).

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності компетентісного підходу в освіті та визначенні умов запровадження даного підходу в навчальний процес початкової школи.

Сьогодні в світовій освітній практиці провідними є діяльнісний, особистісно орієнтований і компетентісний підходи [3, с.63]. На думку багатьох вчених, компетентісний підхід включає в себе особистісну і діяльнісну складові, оскільки стосується особистості учня і може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Тобто при формуванні змісту освіти компетентісний підхід вимагає значного посилення як особистісної, так і практичної спрямованості навчально-виховного процесу.

Ми згодні з думкою таких вчених, як А.Хуторський, С.Трублачева, Є.Доманський, О.Овчарук та ін., які вважають, що реалізація особистісної спрямованості в навчально-виховному процесі неможлива без такого компоненту як особистісна творчість учня стосовно об'єктів, що вивчаються. Необхідною умовою цього є забезпечення реальної активності дитини в навчальному процесі, що, насамперед, потребує розширення можливостей вибору учнів і формування здатності до свідомого вибору елементів змісту навчання, способів засвоєння, способів подолання труднощів у навчанні тощо. Така варіативність та особистісна орієнтація освіти потребують змін у теорії й методиці навчання в початковій школі. Це дозволить учню здолати відчуження від змісту освіти, виділити в ньому особистісно значиму основу.

Беззаперечну роль у створенні необхідних умов для становлення і розвитку компетентісного підходу відіграє використання активних та інтерактивних методів навчання.

Компетентісний підхід змінює також уявлення фахівців про оцінювання. Важливим стає не наявність в індивіда внутрішньої організації знань, особистих якостей та здібностей, а здатність застосовувати компетентності в житті та навчанні [3, с. 63].

Базовими поняттями компетентісного підходу є поняття "компетенція" і "компетентність". Компетенція у перекладі з латинської (competentia) означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має пізнання і досвід. Компетентна у певній галузі людина володіє відповідни-

ми знаннями і здібностями, що дозволяє їй обґрунтовано судити про цю галузь і ефективно діяти в ній.

Вперше у науковому обігу категорія “компетентність” з’являється у 60-х роках минулого століття, тоді ж вводиться поняття “комунікативна компетентність” (Д. Хаймс). У 70-х роках ХХ ст. починає розроблятися зміст поняття “соціальна компетентність”. У 1984 році Дж. Равен у роботі “Компетентність у сучасному суспільстві” робить спробу дати розгорнуте визначення компетентності і виділяє 37 видів компетентностей. На початку 90-х років поняття “компетентність” починає використовуватись як загальнопедагогічна категорія [2, с. 15].

У трактуванні сутності понять “компетенція”, “компетентність” дослідники дотримуються різних точок зору. Одні вчені пропонують ототожнити ці поняття. Так, І. Зимня, стверджуючи, що поняття “компетенція” ближче до понятійного поля “знаю, як”, ніж до поля “знаю, що”, вважає, що компетентнісний підхід, в основі якого це поняття, перш за все, підкреслює практичну, діяльну сторону питання. Тоді як підхід, що спирається на поняття “компетентність” визначається як більш широкий, співвідносний з гуманістичними цінностями освіти.

Інша група науковців пропонує там, де це можливо й необхідно, розділяти дані поняття, маючи на увазі під компетенцією деяку відчужену, наперед задану вимогу до освітньої підготовки учня, а під компетентністю – особистісну якість, що вже відбулася (його характеристику).

На думку А. Хуторського, слід також ввести в обіг поняття “освітні компетенції”, що стосуються не всіх видів діяльності, у яких бере участь учень, а тільки тих, які охоплюють основні освітні галузі й навчальні предмети.

Освітня компетенція – це сукупність взаємопов’язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня, необхідних для виконання особистісно і соціально значимої продуктивної діяльності по відношенню до об’єктів реальної дійсності [5].

Переважаю всі педагоги визнають трьохрівневу ієрархію освітніх компетенцій:

- ключові (базові) компетенції – стосуються загального (метапредметного) змісту освіти;
- загально-галузеві компетенції – стосуються певного кола навчальних предметів й освітніх галузей;
- предметні компетенції – набуваються при вивченні окремих предметів.

Одноставної згоди щодо переліку ключових компетентностей у науці немає. На наш погляд, це пов’язано з індивідуальними особливостями і можливостями самовизначення кожної особистості в соціумі, з різницею у соціальних та економічних запитах суспільства, в освітніх традиціях кожної країни. Проаналізувавши досвід міжнародних організацій та досвід освітян інших країн, українські педагоги запропонували такий перелік ключових компетентностей: уміння вчитись; соціальна компетентність; загальнокультурна компетентність; здоров’я-зберігаюча компетентність; компетентності з інформаційних і комунікаційних технологій; громадянська компетентність; підприємницька компетентність [3, с.86].

Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі передбачає дотримання низки дидактичних умов:

- усвідомлення дидактичної специфіки поняття “компетентність” як педагогічної категорії, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його кінцевий результат – результат освіти, що зумовлює доцільність визначення рівнів формування компетентності учнів;
- чітке визначення вимог до кінцевого рівня сформованості базових компетенцій учнів та до основних етапів їх формування;
- послідовність реалізації компетентнісного підходу на різних етапах та рівнях формування змісту шкільної освіти [3, с. 53].

Сформовану компетентність можна схарактеризувати як комплекс таких складників:

- а) *готовність* до виявлення компетентності (мотиваційний аспект);
- б) *володіння* знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект);
- в) *досвід* виявлення компетентності у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект);
- г) *ставлення* до змісту компетентності і об’єкту її застосування (ціннісно-смисловий аспект);
- д) *емоційно-вольова* регуляція процесу і результату прояву компетентності [2, с. 25].

Таким чином, поняття компетентності охоплює не тільки когнітивний і операційно-технологічний складники, а й мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий. Компетентнісний підхід характеризується і особистісним і діяльним аспектами, тобто має і практичну, і гуманістичну направленість.

Подальші дослідження з цієї проблеми потребують уточнення переліку і змісту ключових компетенцій, удосконалення й деталізації їх розподілу за віковими ступенями навчання, за освітніми галузями і навчальними предметами, а також розроблення системи оцінювання компетентнісного рівня учнів.

Література

1. Авдеева Н. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Педагогика. – 2003. – № 5. – С.34-39
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М. : Исследовательский центр качества подготовки специалистов, 2004. – 52 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. –112 с.
4. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). – Педагогічна газета. – 2000. – № 6.
5. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

The article is dedicated to problems of the competency-based approach implementation into the Ukrainian education. The significant attention is paid to finding-out the conditions and ways for this approach implementing into the learning process.

Key words: *competence-based education, key competencies, education competencies.*

Стаття посвячена проблемам введения компетентностного подхода в образовании Украины. Значительное внимание уделяется выяснению условий и путей реализации этого подхода в учебном процессе.

Ключевые слова: *компетентностно-ориентированное обучение, ключевые компетентности, образовательные компетенции.*

УДК 378.14

Шагро О.Ф.

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ГОТОВНОСТІ ДО ВИБОРУ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ

Стаття присвячена проблемі готовності майбутніх учителів початкових класів до вибору освітньої траєкторії, запропоновано визначення поняття „освітня траєкторія”, визначено структуру готовності до вибору освітньої траєкторії, представлено результати вивчення рівня інформованості студентів про освітньо-кваліфікаційні рівні „бакалавр”, „магістр”.

Ключові слова: *освітня траєкторія, готовність до вибору освітньої траєкторії, бакалавр, магістр.*

Основною проблемою сучасної системи вищої освіти є пошук оптимальних шляхів підготовки висококваліфікованих спеціалістів з високим рівнем конкурентноспроможності в умовах ринкової економіки. У цьому зв'язку адаптація молодих фахівців до нових умов праці вимагає від них глибоких професійних знань, умінь до співпраці, стійкої працездатності. Створення багаторівневої системи вищої освіти є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Вона дозволяє реалізувати принцип гуманізації освіти, адже кожен студент вільний у виборі індивідуального освітнього шляху. Така свобода забезпечується кількома чинниками. Це вибір напрямку підготовки під час вступу до вищого навчального закладу; вибір профілю на етапі отримання базової освіти (бакалаврат); вибір варіанту професійної підготовки (магістерська програма або програма спеціаліста). Ця система освіти дає вибір освітньої траєкторії та можливість її зміни у процесі навчання. Індивідуальний маршрут (траєкторія, за М.Костиковою, Л.Одинцовою, В.Ямпольським) у багаторівневій системі вищої педагогічної освіти являє собою освітньо-професійну програму, що створюється студентом залежно від його